

LANDEN VAN EUROPA

Polen

1 Vlag

2 Ligging op Europese kaart

Polen (officieel de Republiek Polen) is een land in Midden-Europa. In het westen wordt het begrensd door Duitsland (Oder-Neissegrens), in het zuiden door Tsjechië en Slowakije, in het oosten door Litouwen, Wit-Rusland en Oekraïne en in het noorden door de Oostzee en door Rusland.

3 Oppervlakte

De oppervlakte van Polen is bijna 313 vierkante kilometer. Dat is 7,5 keer de oppervlakte van Nederland. Omtrek landgrenzen: 3014 km. Omtrek kustlijn: 524 km.

4 Bevolking

Het aantal inwoners van Polen bedraagt ongeveer 38,5 miljoen. De bevolkingsdichtheid is 123 inwoners per vierkante kilometer.

5 Hoofdstad en enkele belangrijke steden

Hoofdstad van Polen is Warschau.

Enkele grote Poolse steden zijn: Krakau, Łódź, Wrocław, Poznań, Białystok, Bielsko-Biała, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdańsk, Gdynia, Katowice, Lublin, Szczecin.

6 Geschiedenis: globale perioden, belangrijkste personen

De geschiedenis van Polen gaat terug tot 966 na Christus, toen vorst Mieszko I zich bekeerde tot het christendom en de verschillende Slavische stammen op de laagvlakte tussen de rivieren Oder en Wisła verenigde. Zijn zoon Bolesław de Dappere werd tot eerste koning gekroond en verstevigde de positie van de jonge staat in Midden-Europa.

Onder koning Casimir de Grote (1333-1370) moderniseerde Polen; de Universiteit van Krakau (1364) werd opgericht, de economie groeide sterk en het land werd uitgebreid in oostelijke richting. In 1386 werden Polen en Litouwen in personele unie samengevoegd in een gemenebest onder heerschappij van Władysław II Jagiełło. Het Pools-Litouwse rijk was tussen 1386 en 1572 qua oppervlakte het grootste rijk in Europa, dat zich uitstrekte vanaf de Oostzee tot de Zwarte Zee, met het huidige Wit-Rusland en grote delen van het huidige Oekraïne binnen zijn grenzen. In 1569 werden de twee staten nauwer aan elkaar verbonden in het Pools-Litouws Gemenebest. Polen kreeg in 1791 de eerste geschreven grondwet in Europa. Het hervormingsproces stopte met de verdelingen van Polen onder Rusland, Oostenrijk en Pruisen (1772, 1792 en 1795). Het tijdens de napoleontische oorlogen opgerichte Hertogdom Warschau werd door de Russische tsaren geannexeerd.

Tussen 1795 en 1918 vonden er twee grote opstanden plaats met als doel het herstel van een soeverein Polen. Beide opstanden (in 1830 en 1863) mislukten met grotere repressie van de overheersers tot gevolg. Polen kende echter een sterke bloei van het (veelal clandestiene) culturele leven, die van belang zouden zijn bij het in stand houden van het Poolse onafhankelijkheidsstreven. In 1915 werd door Oostenrijk-Hongarije en het Duitse Keizerrijk het Regentschap Polen opgericht in het voormalig Congres-Polen, maar oude Poolse gebieden zoals de provincie Posen (Poznan, Wielkopolska) maakten hiervan geen deel uit.

Na de Eerste Wereldoorlog werd in 1918 een nieuw groter Polen opgericht, dat zijn onafhankelijkheid tegenover de Sovjet-Unie succesvol verdedigde tijdens de Poolse-Russische Oorlog van 1919-1921. Bij de aanvang van de Tweede Wereldoorlog werd het land verdeeld tussen nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie. Na de Tweede Wereldoorlog, waarbij 20% van de bevolking was omgekomen en het land zwaar was getroffen, werden zowel de oostgrens als de westgrens naar het westen opgeschoven: het kreeg uitgestrekte gebieden van het overwonnen Duitsland, maar verloor anderzijds nog meer oostelijke gebieden aan de Sovjet-Unie.

In 1980 volgde arbeidersonrust in Gdańsk onder Lech Wałęsa en de vakbond Solidarność. In augustus 1989 won deze de verkiezingen, de eerste vrije verkiezingen achter het IJzeren Gordijn. Daarna stortten alle communistische regimes van de overige Centraal- en Oost-Europese landen in, met als symbolisch hoogtepunt de val van de Berlijnse muur.

7 Staatsvorm

Polen is een republiek. Reeds in 1989 (een jaar voor de invoering van de democratie) werd in Polen een tweekamerstelsel ingevoerd. De Sejm werd verdeeld in een hoger- en een lagerhuis. Het lagerhuis (Sejm) telt 460 leden, het hogerhuis (Senaat) telt 100 leden. Via een speciale regeling wisten de communisten tot 1990 nog aan de macht te blijven. In 1991 werd een stelsel van evenredige vertegenwoordiging ingevoerd.

De president wordt sinds 1991 rechtstreeks gekozen. Hij heeft verregaande bevoegdheden en kan het parlement ontbinden, heeft vetorecht en kan verkiezingen uitschrijven.

In 1999 voegde Polen zich bij de NAVO, sinds 1 mei 2004 is het land lid van de Europese Unie.

Nationale feestdag is 3 mei (Dag van de Grondwet) en 11 november (Onafhankelijkheidsdag)

Het volkslied is Mazurek Dąbrowskiego.

8 Regio's en departementen

In Polen zijn er 16 woiwodschappen of provincies die verder zijn onderverdeeld in 379 districten (powiats). Deze powiats zijn weer onderverdeeld in 2478 gemeentes (gmina's). De 16 woiwodschappen of provincies zijn: Neder-Silezië, Kujavië-Pommeren, Lublin, Lubusz, Łódź, Klein-Polen, Mazovië, Opole, Subkarpaten, Podlachië, Pommeren, Silezië, Święty Krzyż, Ermland-Mazurië, Groot-Polen, West-Pommeren.

9 Infrastructuur

Het Poolse wegennet telt ongeveer 425.000 kilometer. Slecht een klein gedeelte is autosnelweg. De kwaliteit van de wegen is verschillend, van zeer goed tot slecht.

Polen kent een uitgebreid spoorwegennet van 23072 kilometer dat wordt beheerd door de Poolse staatsspoorwegmaatschappij PKP. Wel rijden treinen relatief langzaam op de meeste trajecten door achterstallig onderhoud. Tot 2012 zullen de meeste lijnen tussen grote steden gemoderniseerd worden. Tussen de grote steden rijden intercitys, de rest van het land wordt bediend door sneltreinen, versnelde treinen en stoptreinen.

Polen telt in totaal 123 vliegvelden waarvan 12 bestemd voor burgerluchtvaart. Naast het vliegveld van Warschau zijn Luchthaven Kraków-Balice, luchthaven Katowice-Pyrzowice en luchthaven Gdansk Lech Wałęsa het grootst.

10 Klimaat

Polen kent verschillende klimaten, per gebied kan het weer sterk verschillen. In het noorden heerst een zeeklimaat. In het westen is een gematigd klimaat, door de invloed van de Atlantische stromingen en is het dus ook vaak iets milder. In het oosten en het zuiden van Polen heerst een landklimaat. Hier kent men zeer strenge, koude winters en redelijk warme zomers. Temperaturen kunnen er dan hoog oplopen. In de winter kunnen temperaturen dalen tot onder nul, de gemiddelde temperatuur ligt dan zo rond de -5 graden en 's zomers is de gemiddelde temperatuur 18 graden.

11 Rivieren en meren

Het aantal langste rivieren in Polen bedraagt 29. De grootste drie zijn: Wisla (lengte in Polen: 1047 km), Oder (742 km), Warta (808 km).

Binnen de Poolse grenzen bevinden zich ongeveer tienduizend meren. De meeste meren bevinden zich in twee grote merengebieden: het Mazoerskie Merengebied en het Pomorskie (Pommeren) Merengebied die samen een groot gedeelte van het land omvatten. Het grootste meer is het Sniardwymeer (13,8 km²) in het Mazurisch merengebied.

12 Gebergten

In het Zuiden wordt Polen begrensd door fragmenten van twee grote bergketens – de Karpaten en de Sudeten. Elke keten valt uiteen in een aantal kleinere gebergtes met onderling grote verschillen qua hoogte, soort rotsen en landschap.

De Tatra (Karpaten) vormt het hoogste Poolse gebergte en heeft een alpine karakter. De bergen zijn opgebouwd uit zowel granietrotsen, die vooral de zgn. Hoge Tatra vormen, als kalkgesteente. De hoogste top aan de Poolse kant is de Rysy (2499 m).

Volkomen anders vergeleken met de hoge en rotsige Tatra is de keten van de Sudeten- bergen met minder steile hellingen. De keten van de Karkonosze (Reuzengebergte) is bekend om de rotsen en bergrivieren. In de Góry Stołowe (Tafelbergen) domineren rotsen begroeid met mos en "stenen paddestoelen" met de meest eigenaardige vormen. De Bieszczady, het meest oostelijke deel van de Poolse Karpaten, worden nog steeds gezien als het meest wilde gedeelte van Polen.

13 Nationale en regionale parken

In Polen bevinden zich 23 nationale parken, die ongeveer 1% van het oppervlakte van het land beslaan. Daarnaast zijn er nog plannen voor 3 andere nationale parken. Alle parken worden gefinancierd vanuit een centraal budget. Elk park kent zijn eigen directie. In de Poolse Nationale Parken worden talrijke wetenschappelijke onderzoeksprogramma's uitgevoerd. Bovendien spelen ze een belangrijke rol in natuureducatieve programma's. Er zijn natuurpaden en meestal zijn er diverse mogelijkheden voor natuurgerichte recreatie. In het oosten ligt het grootste restant van het Europese oerbos, het oerbos van Bialowieza.

14 Industrie en economie

Tot de Tweede Wereldoorlog was Polen een uitgesproken agrarisch land. De communisten brachten daar verandering in door op grote schaal industrialisatie door te voeren. Collectivering van de landbouw is ze niet gelukt, omdat de meeste Poolse boeren weigerden daaraan mee te werken. De Poolse economie worstelt nog met de erfenis van de communisten, die zeer eenzijdig waren gericht op ontwikkeling van zware industrie. Dienstverlening kwam in die tijd nauwelijks van de grond, terwijl daar nu in de vrije markt veel behoefte aan is.

De Poolse economie heeft wel een stevige impuls gekregen door de toetreding tot de EU. Hoewel de bijdrage van de landbouw aan de economie sterk is teruggelopen, profiteren Poolse boeren wel van de aansluiting bij de EU. Ze kunnen hun producten daardoor makkelijker verkopen op de Europese markt. Ook de autosector groeit door het EU-lidmaatschap. Producenten als Fiat, Volkswagen en Toyota hebben fabrieken in Polen opgezet. Het land is aantrekkelijk door de lage lonen die er worden betaald. Polen is rijk aan delfstoffen, die vooral gewonnen worden in Silezië, in het zuiden. Die mijnstreek is daarom ook het centrum van de zware industrie. Polen staat voor de taak de verouderde fabrieken te moderniseren. Niet alleen om de concurrentie met andere landen beter aan te kunnen, maar ook om de enorme milieuvuiling te lijf te gaan.

Gdańsk is behalve havenstad ook een belangrijke stad voor de scheepsbouw en machine-industrie. De stad Łódź ten zuidwesten van Warschau is het centrum van de textielindustrie.

In 1978 (dus nog onder de communisten) bezochten ruim 10 miljoen toeristen Polen. De meeste toeristen kwamen uit andere Oostbloklanden. Door de onrust in de jaren '80 stortte de toeristenmarkt volledig in, maar na de val van het communisme trok die weer aan. Nu bezoeken jaarlijks zo'n 20 miljoen toeristen Polen. De badplaatsen aan de Oostzee zijn zeer in trek, net als de merengebieden in Noord-Polen. De bergen in het zuiden trekken het hele jaar door toeristen. Zakopane is daar een belangrijke wintersportplaats.

15 Wijnbouw

Poolse wijnbouw stelt niet veel voor. Geschat wordt dat er momenteel slechts zo'n 200 'vignerons' actief zijn, die samen amper 400 hectare wijngaard exploiteren, hoofdzakelijk gesitueerd aan de voet van de Karpaten.

16 Landbouw

De Poolse landbouw heeft kleine en middelgrote boerderijen, die vooral granen, aardappelen, suikerbieten, raapzaad alsmede fruit en groente verbouwen. Ook de veeteelt en pluimveeteelt zijn een belangrijke bron van inkomsten voor de Poolse landbouw.

17 Bosbouw

Polen heeft 9,25 miljoen ha bosgrond (30% van haar totale landoppervlakte). Ongeveer 7 miljoen ha wordt beheerd door Staatsbosbeheer, die praktisch het monopolie heeft als het gaat om de verkoop van hout. In 2007 is er 35,9 miljoen m³ bos gekapt, waarvan ruim 15 miljoen m³ was bestemd voor industrieel gebruik. Daarnaast is er 2,3 miljoen m³ bos gebruikt als energiebron. De markt voor houtmaterialen is gegroeid en zal dat de komende jaren blijven doen. Dankzij investeringen in moderne machines, geavanceerde technologie, maar ook in efficiënt management is de productie gestegen. De belangrijkste afnemers van hout en houtmaterialen zijn de meubelindustrie en de bouwsector. Onder houtmaterialen wordt verstaan: spaanplaat, houtvezelplaat (inclusief MDF) en tri/multiplex. Het oerbos van Białowieża is het oudst bewaarde oerbos dat nog in een min of meer natuurlijke staat is op de grens van Wit-Rusland en Polen.

18 Godsdienst

Ongeveer 90% van de Polen is rooms-katholiek. Hun aantal neemt evenals in andere landen af. Het kerkbezoek neemt sneller af. De Heiligen Casimir, Stanislaus (van Krakau), Wojciech (Adalbert), Stanislaus Kostka, Andreas Bobola, Hyacinthus en Cunegonde zijn de patroonheiligen van Polen.

19 Onderwijs

Onderwijs in Polen begint op de leeftijd van zes (of zeven) jaar in de basisschool. Daarna kunnen de leerlingen (vanaf 13 jaar) het lager secundair niveau in het gymnasium volgen, bestaande uit drie jaar, afgesloten met een examen. Het gymnasium wordt gevolgd door het hoger secundair niveau, dat op zijn beurt weer kan worden vervolgd door verschillende vormen van hoger onderwijs.

20 Cultuur

Polen heeft belangrijke schilders, acteurs en musici voortgebracht. In Krakau, Warschau en andere steden is veel beeldende kunst, theater en live-muziek te zien en te horen. In Polen is ook nog volop folklore.

Alle belangrijke Poolse feesten hebben een samenhang met de christelijke tradities. Poolse feesten stammen niet alleen af van de christelijke rituelen, maar ook van de gebruikelijke en bestendige elementen van de heidense plechtigheden. Deze mengeling veroorzaakte, dat de heidense tradities zich met de christelijke tradities vervoegden en deze een nieuwe betekenis en maat gaven hebben.

21 Eten en drinken

De Poolse keuken is een redelijk goede keuken. De Polen eten graag kaas, vlees en zoetheid. De lunch is meestal de hoofdmaaltijd. De Polen eten ook graag soep. De Poolse keuken kent ook veel gerechten met varkensvlees en vis. Als tussendoortje eten de Polen graag zoetheiden; erg lekker is de mazurek, een chocoladekoek met noten. De nationale drank van de Polen is de wodka. Ze drinken ook graag bier en champagne. De koffie in Polen serveert men op Turkse wijze, al zullen de Polen zelf liever thee drinken.

Bigos wordt wel gezien als het nationale gerecht: gestoofd vlees met zuurkool, tomaten, honing en paddestoelen. Pierogis zijn deegkussentjes gevuld met paddestoelen, kaas en vlees. De Polen zetten ook graag pittige worstjes op tafel. Een van de bekendste worsten is de krakowska, een andere is de wiejska die wel wat lijkt op de Nederlandse rookworst.

22 Taal

De officiële taal is Pools. Het Russisch, Duits en het Engels worden het meest gesproken als tweede taal. Engels, wat sinds enkele jaren als tweede taal wordt geleerd op school, meer onder jongeren, Russisch en Duits meer onder ouderen, ook al kan die laatste taal bij sommige Polen gevoelig liggen. Het Russisch is jarenlang als tweede taal op scholen gegeven en wordt mede door de taalverwantschap nog steeds door veel Polen gesproken.

23 Geldeenheid

De Poolse munteenheid is de zloty. Deze is onderverdeeld in honderd groszes.

24 Media

In Polen is een groot aantal dag- en weekbladen en tijdschriften te verkrijgen. Polen kent eveneens een groot aantal televisie- en radiostations (openbare en commerciële).

25 Belangrijkste monumenten en topics

- Historisch centrum van Kraków
- Wieliczka-zoutmijn
- Duitslands naziconcentratie- en vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau 1940-1945
- Historisch centrum van Warschau
- Oude stad Zamosc
- Middeleeuwse stad Toruń
- Kasteel van de Duitse ridderorde in Malbork
- Het Manneristisch architectonische en parklandschapcomplex en pelgrimspark Kalwaria Zebrzydowska
- Vredeskerken in Jawor en Swidnica
- Houten kerken van zuidelijk klein Polen
- Park Mużakowski (gedeeltelijk in Duitsland)
- Hala Ludowa in Wrocław